Motion

1983/84:1904

Sven Aspling m. fl.

Sysselsättningspolitiska insatser för Värmland

Befolkningsutvecklingen fortsätter att vara negativ för Värmland. Det senaste året har befolkningen minskat med 877 personer. Det allvarligaste problemet är det stora födelseunderskottet, som väntas bestå under hela 1980-talet. Bilden förvärras ytterligare av att länet nu har en nettoutflyttning. I åldrarna 15–29 år är den särskilt stor och har under senaste året uppgått till ca 500 personer.

Mot bakgrund av nuvarande näringslivsutveckling och arbetsmarknadssituation i länet är risken för ett fortsatt negativt flyttningsnetto betydande. En fortsatt sådan utveckling skulle medföra stora problem i ansträngningarna att förnya länets näringsliv och för möjligheterna att lösa glesbygdsproblemen. Vidare skulle basen för finansieringen av landstingets och kommunernas verksamhet komma att rubbas.

Arbetsmarknadsläget är ytterst allvarligt i Värmland. Trots konjunkturuppgången och de omfattande samhällsinsatser som satts in för att bekämpa arbetslösheten i landet, måste vi notera att antalet öppet arbetslösa i Värmland i slutet av 1983 på nytt – efter en kortvarig förbättring – var större än motsvarande tid året innan. Detta trots att 600 fler hade beredskapsarbete i december 1983 än motsvarande period 1982. Detta understryker de djupgående strukturella problem som är förknippade med arbetsmarknadssituationen i Värmland.

I december 1983 fanns 9 982 öppet arbetslösa i Värmland. Utöver den öppna arbetslösheten fanns vid årsskiftet ytterligare 3 749 personer i beredskapsarbete. Sammanlagt var således antalet öppet arbetslösa och placerade i beredskapsarbete närmare 14 000 personer. Arbetslösheten i procent var 6,7, vilket är bland de högsta i landet.

På kort sikt finns ingen reell möjlighet att skapa nya jobb i samma takt som arbetstillfällena inom industrin försvinner. Denna uppfattning har kommit till uttryck i såväl länsstyrelsens som länsarbetsnämndens senaste prognoser, samt i aktuella utredningar kring sysselsättningsutvecklingen inom de branscher som är dominerande i Värmland.

Trots den påbörjade konjunkturuppgången och de särskilda insatser som regeringen hittills har beslutat om för Värmland, krävs det enligt vår mening fortsatta och omfattande samhälleliga insatser för att finna lösningar på länets problem.

Mot bakgrund av den redovisade utvecklingen för Värmlands län vill vi i denna motion redovisa våra krav på särskilda insatser för Värmland.

Specialstålsöverenskommelsen och Bergslagsproblemen

De stora företagen i Värmland spelar en dominerande roll när det gäller industrisysselsättningen. De spelar också en central roll för den regionala ekonomin och den regionala välfärden. Deras villkor bestäms dock av andra förhållanden än av dem som kan påverkas med regional näringspolitik. I norra och östra Värmland är bruksorternas problem intimt sammankopplade med stålkrisen. Detta gäller t. ex. utvecklingen på bruksorter som Hagfors, Munkfors, Storfors, Lesjöfors och Björneborg.

Den aviserade speciella delegationen för Bergslagen bör ges resurser som gör det möjligt att skyndsamt medverka till en nödvändig omvandling av näringslivet i Bergslagen. Samtidigt bör staten som villkor för sin medverkan i omstruktureringen av specialstålsindustrin kräva att omvandlingen sker i socialt acceptabla former och att företagen genom investeringsbolag eller på annat sätt kraftfullt engagerar sig i arbetet att skaffa nya arbetstillfällen. I Värmland är bruksorternas sysselsättning redan så uttunnad att de inte tål en fortsatt minskning. Den nu planerade nedläggningen i Storfors är därför ytterst allvarlig och kräver såväl regeringsdelegationens fulla uppmärksamhet som det planerade investmentbolagets insatser.

Det i förra årets motion framförda kravet på ett långsiktigt program för reindustrialisering av Bergslagen är nu än mer angeläget.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

De hittillsvarande erfarenheterna av vissa fria resurser som disponeras av berörda regionala instanser för regionalt utvecklingsarbete är odelat positiva. Sådana resurser bör med fördel kunna ställas till förfogande på liknande sätt inom arbetsmarknadspolitikens område.

Vi föreslår därför att regeringen skall kunna delegera till länsarbetsnämnden att – i samråd med övriga regionala intressenter – friare besluta om dispositionen av tillgängliga arbetsmarknadspolitiska resurser. Bl. a. bör länsarbetsnämnden friare kunna besluta om utbildningsinsatser i samband med t. ex. stålindustrins omstrukturering. Det finns inom länet goda erfarenheter av de utbildningsinsatser som gjordes inom Ericssongruppens företag i Värmland i samband med deras omstrukturering från ren tillverkningsindustri till s. k. programvaruinriktad verksamhet.

Den s. k. Örebromodellen bör t. ex. kunna tillämpas även för Karlstads kommun som är hårt drabbad av ungdomsarbetslösheten.

Som komplement till regeringens beslut om medel till tidigareläggning av investeringar, föreslår vi att det tidigare bidraget till projekteringskostnader återinförs, och att det bör uppgå till 50 % av kostnaden med syfte att öka antalet projekt.

Regeringen bör vidare uppmärksamma de behov av byggnadsinvesteringar som finns inom olika statliga förvaltningar. De mest angelägna

investeringarna är en lokalvårdsanstalt inom kriminalvården, förvaltningsbyggnad för lantmäteriverksamheten i Karlstad samt undervisnings- och servicelokaler vid högskolan i Karlstad. Det senare kan motiveras särskilt med hänsyn till den strategiska betydelse som Högskolan i Karlstad bedöms ha för länets långsiktiga utvecklingsmöjligheter. Eftersom viss ombyggnad sker under våren 1984 kan tillbyggnad nu ske med kortare planeringstid. Byggnationen bör igångsättas vintern 1985. Kostnaden beräknas till ca 15 milj. kr.

Riksdagens beslut om målsättningarna för utlokalisering av central statlig verksamhet till Värmland har inte uppnåtts. De pågående rationaliserings- och besparingssträvandena kommer dessutom med stor sannolikhet att innebära att effekten av den genomförda utlokaliseringen blir mindre än beräknat. Samtidigt har behovet av ytterligare insatser ökat. I försvarets förvaltningsbyggnad Karolinen i Karlstad står fortfarande ett stort antal rum tomma. Det är därför angeläget att i de fall ny statlig verksamhet tillskapas denna förläggs till Karlstad.

Med hänvisning till ovanstående begär vi ånyo att regeringen ger den statliga decentraliseringsdelegationen i uppdrag att komma med förslag om lämpliga lokaliseringsobjekt.

Regionalpolitiska åtgärder

Det pågår ett intensivt arbete i länet för att söka vända utvecklingen och skapa ett mer differentierat näringsliv och fler och tryggare arbetstillfällen. Förändringarna inom samhället och näringslivet är dock mer omfattande än vad som kunnat förutses och som vi varit vana vid. Det krävs därför ett kraftfullt långsiktigt arbete för att skapa trygga arbetstillfällen i lönsamma företag. En stor del av utvecklingsarbetet måste ske i Värmland av kommuner, fackliga organisationer, myndigheter och inte minst av invånarna själva. För att ett sådant arbete skall bli möjligt krävs stöd från regering och riksdag i form av beslut på central nivå för att därigenom förbättra förutsättningarna i länet och underlätta arbete. Det krävs också att tillräckliga medel ställs till förfogande för arbetet i länet.

Mycket av det nyskapande arbetet bygger till stor del på de medel som ställs till förfogande av industridepartementet för regionalt utvecklingsarbete. Medlen används för projektinriktat utvecklingsarbete, för glesbygdsstöd samt för lokaliseringsstöd. Det är viktigt att tillräckliga medel ställs till förfogande så att arbetet i kommuner och organisationer kan stödjas och därmed kunna svara upp mot det stora lokala engagemang som växt fram och som är nödvändigt om utvecklingsarbetet skall ge resultat.

Erfarenheterna visar nu att de medel som har kunnat avsättas till lokaliseringsstödsverksamheten – utan att den långsiktiga projektverksamheten eftersätts – inte är tillräckliga. Länet har under innevarande budgetår förbrukat avsatta medel redan efter halva verksamhetsåret. Härigenom kan

inte den pågående uppgången i konjunkturen utnyttjas. Ett stort antal i dag kända investeringsprojekt, som skulle ge företagen bättre arbetsmöjligheter och skapa nya jobb, kan sannolikt inte realiseras på grund av bristen på lokaliseringsmedel.

Arbetet med projektmedlen har gjort det möjligt att föra fram och pröva idéer och förslag och driva dem närmare ett genomförande. Det är nu viktigt att riksdagen ger regeringen möjlighet att anslå medel som gör det möjligt att driva arbetet vidare till ett genomförande. Arbetet på t.ex. det s.k. elektronik- och dataprogrammet skulle härigenom kunna drivas på ett bättre och snabbare sätt liksom arbetet på vattenbruksområdet.

När det gäller att realisera nya projekt inom företagen har det visat sig att tillgången på riskkapital ofta varit en hämmande faktor. I Värmland har försöket med Wermia varit värdefullt. Ytterligare former för investmentbolag skulle kunna prövas i länet. Ett investmentbolag inriktat på elektronik- och databranschen skulle påskynda utvecklingen i denna viktiga framtidsbransch.

Det är vidare viktigt att stöd från samhällets sida kan utgå så tidigt som möjligt vid utvecklingen av olika projekt. Möjligheterna att från länsstyrelsens och utvecklingsfondens sida stödja materiella investeringar som produktutveckling och marknadsföring bör därför förbättras.

I tidigare länsmotioner har vi pekat på möjligheterna att intensifiera forsknings- och utvecklingsarbetet vid Bergsskolan i Filipstad. Ett intensivt arbete pågår för att i samarbete med FoU-rådet i länet och Tekniska högskolan i Luleå konkretisera vissa projekt. Sålunda försöker man få till stånd en forskningsgruva för småskalig bergsteknik och FoU-insatser inom området mineralteknik. En ytterligare utveckling skulle underlättas om man i den nya organisation som utreds för SGU stationerade en eller flera geologer i Filipstad.

Det finns vidare goda skäl att undersöka förekomsten av brytvärd s.k. nyttosten (t.ex. vissa granittyper och skiffer av Glavatyp samt hyperit).

Av intresse är också kyanitförekomsten i Hälsjöberg nordöst om Torsby, där staten beviljat medel till brytning. Kyanit är ett aluminiummineral av stort värde som keramisk råvara. Hur stor förekomsten i Hälsjöberg är har ännu inte klarlagts.

Utvecklingsarbetet i länet skulle underlättas om det fanns en bättre utbyggd teknisk och naturvetenskaplig utbildning. Högskolan i Karlstad har också under en rad år prioriterat utbyggnad med teknisk och naturvetenskaplig utbildning. En utbyggnad med yrkesteknisk högskoleutbildning och inom ramen för anslaget för lokala och individuella linjer och enstaka kurser har ägt rum. I högskolans långsiktiga planering ingår ytterligare utbyggnad av bl.a. yrkestekniska högskoleutbildningar och lokala utbildningslinjer.

En ökning av den högre tekniska utbildningen är en viktig del i arbetet att få till stånd en bättre utveckling i Värmlands län. Det är därför nödvändigt att

ytterligare intensifiera planeringen av högre teknisk utbildning förlagd till länet. I budgetpropositionen (bil. 10 s. 24-25) redovisas att arbete pågår i utbildningsdepartementet för att vidga utbudet av kortare teknisk utbildning inom högskolan och gymnasieskolan. I samband med det arbetet bör behoven av en utbyggnad i Karlstad uppmärksammas.

En utbyggd FoU-verksamhet vid högskolan i Karlstad skulle avsevärt förbättra möjligheterna att bedriva utvecklingsarbete i länet. Förslag om åtgärder för att förstärka och effektivisera FoU-organisationen vid högskolan i Karlstad och vid Värmlands FoU-råd fr. o. m. den 1 juli 1984 har lagts av UHÄ. Sådana åtgärder är mycket angelägna och bör snarast genomföras.

Värmland har goda förutsättningar för såväl vinter- som sommarturism och en betydande utbyggnad av såväl boendeanläggningar och andra aktiviteter har skett. En utbyggd turism skulle ge värdefulla arbetstillfällen i områden där alternativa möjligheter till utbyggnad av näringslivet saknas. Ett flertal lovande projekt föreligger också, bland dessa är Branäsprojektet särskilt intressant. Ett förverkligande av detta projekt skulle få stor betydelse för hela norra länsdelen. För att projekten skall kunna realiseras krävs en generös tillämpning av gällande regler för lokaliseringsstöd och att reglerna anpassas till de speciella förutsättningar som gäller för turismen. Det är angeläget att regeringen medverkar till att Branäsprojektet genomförs. Vidare bör övrig samhällsservice planeras så att den understödjer de planerade turistprojekten. Det kan bl. a. ske genom att persontrafiken på Fryksdalsbanan garanteras. Ett annat exempel är utbyggnad av fritidsanläggningen Sommarvik i Årjäng.

Rekreationsberedningen har föreslagit att Fryksdalen/norra Värmland tillsammans med sju andra primära rekreationsområden skall prioriteras när det gäller fortsatt utbyggnad. Det är angeläget att en sådan prioritering sker. Prioriteringen får dock inte innebära att andra från regionalpolitisk utgångspunkt angelägna satsningar i länet inte kan genomföras.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Värmlands behov av särskilda sysselsättningsåtgärder.

Stockholm den 25 januari 1984

SVEN ASPLING (s)

ELVY NILSSON (s)

GUNNAR OLSSON (s)

BO FINNKVIST (s)

MAGNUS PERSSON (s)

MARGOT WALLSTRÖM (s)